

UN SAT CÂT O FĂRĂMĂ DE VEȘNICIE

Ioan-Aurel Pop

O nouă monografie de sat românesc transilvan îmbogățește imaginea sufletului nostru comun, dând măsura unei națiuni care, în ciuda răului care a măcinat-o mereu, nu a vrut să moară. Abia când ne vom învrednici să avem icoanele scrise ale tuturor satelor noastre, vom putea scrie întreaga istorie românească, în deplină cunoștință de cauză, fără părtinire, fără sincope, cu seninătatea proprie demnității omenești.

Satul Runc este atestat documentar abia în secolul al XVI-lea – din câte se pare (spunem asta, fiindcă nu ne cunoaștem toate sursele și nici nu avem acces liber la ele) – dar, prin rezonanța latinească a numelui (*runcus* înseamnă curătură), oamenii lui vin sigur din epoca romană, revărșați *extra provinciam*, luptători pentru viață și porniți să „curețe” locurile de pustiu și de nemuncă. Salva e tot nume latinesc, dar nu vechi de două milenii, precum „Runcu”, ci numai din Secolul Luminilor, de când un împărat („roman” și el, dar numai în plan politic), impresionat de puritatea romană a datinilor, de mândria cuminte a feciorilor și de ceremoniile pline de fast simplu, i-a lăudat pe românii locurilor, care erau, de fapt, rațiunea lui de fi „împărat roman”. Autorii cărții, unii dintre ei fii ai satului, născuți pe văile din vecinătate ori adoptați de sat, s-au aplecat asupra cadrului natural (locurilor) mai întâi, asupra demografiei (adică a oamenilor care se înfrățesc cu locurile), au reconstituit trecutul, au creionat personalitatea „haiducului” Grigore Boșotă, au analizat regimul proprietății și economia, s-au împărtășit din valorile credinței, au preamărit școala și educația, au cinstit vorba și numele de oameni și locuri, au dat glas tradițiilor și obiceiurilor, au conturat figuri de oameni mari, precum un opincar, un ceteraș, un poștaș sfătos, au renăscut creația literară locală, au

explicat comunitatea vie și i-au trecut în dicționar pe cei născuți acolo și duși în lume, pe cei reveniți cu sfială, pe ce veniți, pe cei rămași... Rolul îndrumătorilor echipei celei mari – Vasile Lechințan, Adrian Onofreiu și Mircea Prahase – nu a fost unul simplu sau formal, pentru că ce poate fi mai greu decât să determini vocile dispartate să intre în armonie și să nască o simfonie? Unii dintre autori sunt cărturari autentici, intelectuali de vază și profesori universitari, alții sunt cunoscuți mai mult pe plan local sau sunt educatori aproape anonimi ai copiilor, dar cât de mari și de egali sunt cu toții întru dragostea lor pentru sat, pentru lumea lui perenă, pentru țară, din care provine termenul „țăran”! Cu toții merită deopotrivă lauda noastră.

Prin această monografie, satul (comuna) Runcu Salvei, vecin cu alte târâmurii de basm (Salva, Coșbuc, cândva Hordou, Telciu, Zagra), a mai intrat o dată în nemurire. „Vorbele zboară, scriptele rămân” (*Verba volant, scripta manent*), ziceau strămoșii în latinește, atrăgând atenția asupra zădărniciilor lucrurilor mărunte, cotidiene, rostite doar din vârful buzelor. Runcanii au înțeles demult ce înseamnă trăinicia și cum se făurește temeinicia. Dar cum ei știu că toate pe lumea aceasta sunt trecătoare, au încredințat scrisului epopeea lor, ca să nu lase să se cufunde în uitare ceea ce este, totuși, merit să dăinuiască, dacă nu în sine, măcar în poveste. Sunt atâtea sate românești rămase în poveste și în poezie, așa ca „satul meu ce porți în nume sunetele lacrimii” (Lucian Blaga), ori ca satul străbătut de „Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul” (Ion Creangă), sau ca satul celor „trei pruni frățâni ce stau să moară”, tremurând din „creanga lor bolnavă” (Octavian Goga), ori ca satul unde „flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet” (Mihai Eminescu), sau ca satul în care „pe malul apei se mpletesc cărări ce duc la moară” (George Coșbuc)... Toate au un farmec aparte și vin din timpuri nedefinite și se îndreaptă spre timpuri nedefinite, deoarece – așa cum orice român știe – „veșnicia s-a născut la sat”, acolo unde, dacă suntem destul de curați la suflet, putem auzi „cum bat în geamuri razele de lună” (Lucian Blaga), sau cum răsună profetic „trei pași la stânga binișor și alții trei la dreapta lor” (George Coșbuc), pentru că, până la urmă, „toate se pierd în șoseaua cea mare și fără început” a vieții (Liviu Rebreanu). Până la urmă, satul Runcu Salvei, fiindcă „nicicând nu va pleca în altă parte să-și caute norocul” – și ar putea-o face din moment ce „în jurul lui se învârte și se tocește lumea”? (Vasile Dâncu) –, intră triumfal în galeria satelor de mai sus, aureolat de mărire, de oameni făuritori de mărire, de oameni încăpățânați întru viețuire.

Satele noastre transilvane poartă în ele întreaga dramă a poporului nostru, obligat să muncească din greu pentru orice împlinire cât de mică, să se plece înaintea mai marilor și să se mulțumească cu puțin, să-și vadă truda risipită și să trebuiască s-o ia de la capăt, să plângă și să râdă în același timp, să-și boteze copiii și să-și îngroape morții, să iubească mai mult lemnul (trecător) decât piatra (durabilă), să treacă și să petreacă prin lume, ca vântul „ce-adie pe

poteci”, fără să tulbure lumea cea dezlănțuită. Aceste sate, dătătoare de ton în lume, au născut fete bune să le pui „icoane în altar” și „feciori la zece fete cinci” (George Coșbuc), trimiși, totuși, „în slujbă la-mpăratul” (Octavian Goga), ca să-și dea viața pentru gloria altora. Dar chiar și așa, viața s-a perpetuat cu bune și cu rele, cu decădere și mărire, pe fondul unei ceremonii unice, luate mereu de la capăt, întru marea slavă a Domnului.

Satul Runcu Salvei este un astfel de „picior de rai”, o fărâmă de veșnicie, menită să ne întărească inimile și să ne perpetueze neamul pe o scenă al cărei scop ne scapă adesea, dar pe care încercăm s-o primenim mereu, nu neapărat cu gândul la noi, ci la cei care vor veni după noi. Un fiu al locurilor acestora și o casă de scos spre lumină cărți – de el făcută și ea – s-au nevoit mult cu această monografie și au dat-o lumii, spre a nu lăsa să piară în uitare cele demne de memoria colectivă. Să le mulțumim în felul cel mai frumos posibil, anume citind această carte și trimițând-o spre lectură tuturor celor cunoscuți, copiilor noștri și copiilor copiilor noștri, „în veacul vecilor”.

Cluj-Napoca, la 15 octombrie 2013